

פרק י משנה ב (יחידה 18)
כוס ראשונה מארבע כוסות
מדריך למורה

משנתנו עוסקת בקידוש הפותח את הליל הסדר, שבו שותים את הכוס הראשונה מארבע כוסות. זמן הוראה מומלץ: שיעור אחד.

מטרות

1. הישג **מבנה**: התלמיד יארגן את המשנה לפי רכיבי הכאמדי"ט.
2. הישג **מבנה**: התלמיד יזהה שהפרק מובנה לפי ארבעת הכוסות (וכך גם מבנה ליל הסדר).
3. הישג **תוכן**: התלמיד יבין במה חולקים בית שמאי ובית הלל.
4. הישג **הבנה ופרשנות**: התלמיד יבין מהו הטעם לכל דעה.

פתיחה

החל מהמשנה שלנו ועד סוף הפרק מתואר הסדר של ליל הסדר. בכל אחת מן המשניות שילמדו חשוב לקשר ל"סימני הסדר" המוכרים: קדש ורחץ וכו', כך שהתלמידים ידעו היטב היכן נמצאים, במה המשנה עוסקת.

כדאי לקרוא את המשנה ולשאול איזה מהסימנים של ליל הסדר מדובר במשנה שלפנינו (המילה קידוש אינה מוזכרת במשנה).

גוף השיעור

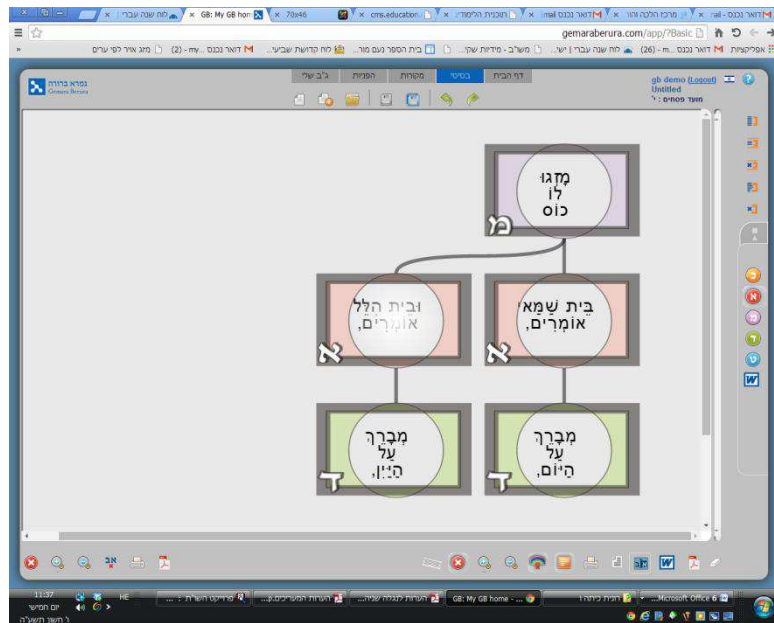
א. מבנה

ליל הסדר ובעקבותיו הפרק במשנה מחולק למבנה של ארבעת הכוסות. כל אחת מן הכוסות היא בעלת תפקיד בליל הסדר.

כוס ראשונה: קידוש, כוס שנייה: סיפור יציאת מצרים, כוס שלישית: ברכת המזון, כוס רביעית: הלל.

משימה 1: שולחת את התלמידים לאתר את ארבעת הכוסות במשניות שבפרק. אין צורך לומר להם כעת מה תפקידה של כל כוס, אלא את העיקרון: לכל כוס יש תפקיד, חלק בליל הסדר.
משימה 2: תרשים כאמדי"ט למשנה.

זו משנה במבנה פשוט – המקרה מופיע בהתחלה "מזוגו לו כוס ראשון", ולאחר מכן שני אומרים עם שני דינים. המבנה יראה כך:

ב. מושגי תוכן

המושגים הנלמדים : ברכת היום וברכת היין.

ניתן לפתוח בסידור לראות בקידוש של שבת את ברכת היום וברכת היין.

ג. הבנה ופרשנות

משימה 3 עוסקת בנקודת המחלוקת שבין דעת בית הלל ודעת בית שמאי. כמו בכל מחלוקת חשוב לברר היטב עם התלמידים : על מה הם מסכימים : שיש לומר את שתי הברכות הללו על הכוס הראשונה. במה הם חולקים : **בסדר** של הברכות. (רק תלמיד שמבין על מה מסכימים ועל מה חולקים הבין את נקודת המחלוקת).

משימות ב,ג,ד עוסקות בטעמים למחלוקת המופיעים בגמרא.

שני הטעמים הראשונים עוסקים בשאלה איזו ברכה מביאה לברכה השניה.

בית שמאי : עצם זה שהיום פסח, מביא לכך שעושים קידוש ומברכים על היין, לכן צריך להקדים את היום.

בית הלל : רק אם יש יין (או חלות) אפשר לעשות קידוש, אם לא היה יין אי אפשר היה לומר ברכת היום, לכן ברכת היין קודמת.

הטעם השלישי עוסק בכלל ההלכתי "תדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם" ולכן ברכת היין הנפוצה קודמת לברכת היום הנדירה יותר.

ניתן בהסבר הכלל "תדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם" לתת דוגמאות כמו תוספת 'רצה' וייעלה ויבוא' בברכת המזון (רצה קודם).

הכלל "תדיר ושאינו תדיר..." טומן בחובו מסר חשוב : יש צד שבו המיוחד, הלא תדיר, הוא מרגש יותר ומשמעותי יותר, משום שהוא מופיע רק לעיתים נדירות, אך יש צד שבו הפעולה הקבועה, היומיומית לפעמים, חשובה ומשמעותית יותר.

משימה ה מפנה את התלמידים לברר כיצד נפסקה ההלכה.

כדאי לוודא שהתלמידים מבינים שמה שמופיע בהגדה משקף לנו מה נפסק להלכה.

סיכום

הסעיפים מתייחסים למושגים ולכללים אך לא למחלוקת. כדאי לסכם זאת בע"פ.